

Якщо ж юрист, який не має статусу адвоката, все ж буде представляти чийсь інтереси в суді, то його звинуватять в «незаконній роботі за юридичною спеціальністю».

Основна умова участі адвоката в судочинстві викладено в поправці VI (1791 р.) до Конституції США: "При будь-якому кримінальному переслідуванні обвинувачений має право на швидкий і публічний суд неупереджених присяжних того штату та округу, раніше встановленого законом, де було скоєно злочин; обвинувачений має право бути обізнаним про сутність і підставах обвинувачення, він має право на очну ставку зі свідками, які показують проти нього, право на примусовий виклик свідків зі свого боку і на допомогу адвоката для свого захисту» (Конституція Сполучених Штатів Америки. Дата складання: 17.09.1787 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>).

Підводячи підсумки, слід зазначити, що запровадження монополії адвокатури в Україні є позитивним перейняттям досвіду провідних країн Європи та світу в цілому. Це вказує на формування єдиного ринку юридичних послуг і встановлення загальних правил його регулювання. Так, у різних обсягах адвокатська монополія поширена в ряді європейських країн, таких як Бельгія, Франція, Норвегія, Нідерланди, Португалія та ін.. Німеччина, наприклад, має вже 50-літній досвід успішно діючої адвокатської монополії. Причому вона стосується не тільки представництва фізичних та юридичних осіб у суді, а й їх консультування. Не зважаючи на подібність систем адвокатури України та Республіки Польща, остання вже впродовж більше як 20 років ефективно застосовує монополію адвокатів, де повноваження звичайних правників (осіб, які здобули вищу правничу освіту, без спеціального статусу адвоката) зведена до мінімуму.

У США також існує монополія на юридичну діяльність. Займатися нею може людина з відповідною підготовкою, освітою, досвідом. Крім того, не будь-який юрист може представляти інтереси інших осіб у суді. Це дозволено лише адвокатам.

Пудлик Н.Ю.

*студентка 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ВІТЧИЗНЯНІ НАПРАЦЮВАННЯ ТА ПАРАЛЕЛІ З МІЖНАРОДНИМ ДОСВІДОМ

Право на правову допомогу належить до конституційних прав і свобод людини і передбачає наявність гарантії з боку держави, що кожен, хто потребує кваліфікованої правової допомоги, зможе її отримати.

Після прийняття в 2011 році Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (далі Закон), метою якого є визначення змісту права на отримання безоплатної правової допомоги, порядку реалізації цього права, підстав та порядку надання безоплатної правової допомоги, державних гарантій безоплатної правової допомоги та інші питання, що стосуються надання безоплатної правової допомоги, минуло близько п'яти років. На сьогоднішній день застосування Закону і практика надання безоплатної правової допомоги засвідчили, що даний законодавчий акт містить багато недоліків, а система безоплатної правової допомоги є не зовсім ефективною, бюрократичною й такою, що порушує як права людини, так і професійні права та гарантії адвокатів. Відповідно дана сфера потребує реформування та вдосконалення, це можна здійснити виявивши основні проблеми функціонування вітчизняної системи надання безоплатної правової допомоги та проаналізувавши закордонний досвід.

У діючому Законі під безоплатною правовою допомогою розуміють таку правову допомогу, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Закон передбачає як первинну, так і вторинну безоплатну правову допомогу; визначає суб'єктів, яким може бути вона надана та тих, котрі повинні її надавати.

Одним з основних недоліків даного Закону є невідповідність ст. 59 Конституції України та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, тобто відсутність принципу та можливості в особи вільно обирати захисника.

Іншою проблемою є затягування кримінального провадження при неможливості заміни адвоката, що надає безоплатну правову допомогу. Відповідно до статті 24 Закону адвоката, що надає безоплатну правову допомогу може бути замінено в разі хвороби, неналежного виконання ним своїх зобов'язань за умовами договору, недотримання ним порядку надання безоплатної правової допомоги або виключення з Реєстру адвокатів. А у разі, коли адвокат не має можливості з'явитися до суду, наприклад через відпустку, його заміна його іншим адвокатом є неможливою і для вирішення спору клієнт зобов'язаний очікувати. При таких випадках можна вести мову про порушення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, тобто прав обвинуваченого на розумні строки провадження.

Щодо діяльності самих адвокатів, то тут також існують деякі порушення. Наприклад, для отримання винагороди адвокат повинен надати в центр безоплатної правової допомоги докази своєї роботи, а саме документи, котрі стосуються справи. Такі дії можуть тягнути за собою порушення законодавства України та міжнародних в аспекті розголошення адвокатської таємниці. Звідси впливає і корупційна практика у сфері надання безоплатної правової допомоги. Тобто перед адвокатами ставляться вимоги щодо звітності, потреба здійснювати складні розрахунки, надавати значну кількість інформації, котра підтверджує їх роботу - це є надмірним і таким, що заважає займатись основною діяльністю. Тому адвокати, для спрощення роботи та уникнення таких складних маніпуляцій не звертаються за отриманням плати в Центр безоплатної правової допомоги, а укладають додаткову угоду (або і без неї) і отримують кошти безпосередньо від клієнта.

Вищевказані проблемні питання є тільки «верхівкою айсбергу» функціонування системи безоплатної правової допомоги, для реформування і надання даної послуги справді якісно доцільно звернутись до практики зарубіжних країн.

Отож, якщо вести мову про міжнародний досвід надання безоплатної правової допомоги, то виділяють кілька моделей здійснення такої діяльності:

Модель «pro bono». Юридична допомога бідним і особливо нужденним надається безкоштовно і часто є обов'язковою для адвокатів. Практика надання послуг в такій системі широко використовується великими юридичними фірмами, які розглядають цю роботу, як частину своїх зобов'язань перед суспільством, а також можливість для фірми і адвокатів займатись благодійністю, а молодим адвокатам – отримати досвід роботи.

Така форма реалізації безоплатної правової допомоги розповсюджена в Німеччині, Франції, Іспанії та Об'єднаному Королівстві, зокрема в Англії та Уельсі, де й найбільш масштабно розвинена.

Контрактна модель (модель *judicare*) – система, при якій спеціальний державний орган укладає договір (контракт) з адвокатом, юридичною фірмою про надання безоплатної правової допомоги по певній кількості справ або за певними категоріями справ, оплата за яку здійснюється за рахунок державного бюджету. Дана модель застосовується в Австрії, Бельгії, Норвегії, Нідерландах і деяких інших країнах. Її залежно від методів виплати гонорарів приватним адвокатам поділяють на «*pure judicare*» (в чистому вигляді) і «*duty counsel*» («черговий адвокат»).

Суть моделі *judicare* в чистому вигляді полягає в тому, що адвокати отримують оплату за надану юридичну допомогу від держави через місцеві адміністрації, колегії адвокатів або іншу організацію. Надання ж правової допомоги у формі «черговий адвокат» полягає в тому, що адвокати працюють на неповну ставку та оплата наданої ними допомоги здійснюється за кожен день їх участі в якості захисника або представника.

Подібною є модель публічного захисника, тобто держава чи орган, що керує безоплатною правовою допомогою, створює постачальника юридичних послуг – систему офісів за територіальним принципом, що робить для малозабезпечених категорій населення юридичну допомогу доступною. Організована мережа спеціалізованих закладів, як правило, надає найпростіші юридичні послуги (базові консультації та роз'яснення). Наприклад, в Нідерландах широко розповсюджені «вікна юридичної допомоги», де надають послуги особи, юридична освіта яких є недостатньою для отримання статусу адвоката.

Для багатьох країн Центральної та Східної Європи характерною є модель «*ex officio*». Суть її полягає в тому, що держава в особі органів, котрі ведуть кримінальне судочинство

(прокурор, слідчий, поліція, суд), призначає через професійні організації адвокатів у якості захисників чи представників для надання юридичної допомоги та оплачує їхню роботу з коштів державного бюджету. Для адвокатів, котрі не мають клієнтури чи тих, які лиш вступили в адвокатську діяльність така робота є хорошою можливістю отримати дохід.

Та все ж в більшості країн використовується змішана модель надання безоплатної правової допомоги. Перед зацікавленими клієнтами постає можливість отримати миттєву консультацію, обрати для захисту своїх інтересів штатного юриста чи все ж надати перевагу адвокату в рамках системи *judicare*. [Вільчак Т. В. Системи безоплатної правової допомоги у країнах Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Т. В. Вільчак. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://su0.ru/VQy1>.]

Проаналізувавши моделі правової допомоги, котрі розповсюджені закордоном та провівши паралелі з системою вітчизняної правової допомоги та українськими реаліями, можна вказати що Законом України «Про безоплатну правову допомогу» введено досить дієвий та ефективний механізм надання даної допомоги, але він все ж потребує вдосконалення. В першу чергу приведення у реальну відповідність вищезазначеного Закону із міжнародними стандартами. Також, доречною була б модернізація цієї системи у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, наприклад, надання первинної правової допомоги колл-центром або режимі он-лайн. Введення страхування ризиків при наданні безоплатної правової допомоги. Здійснення просвітницької роботи серед населення, шляхом повідомлення про наявність у осіб можливості скористатися такою допомогою, розвиток програм самодопомоги громадян.

Савчинець М.О.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЯК СТАТИ АДВОКАТОМ – У НАС ТА ЗАКОРДОНОМ

На сьогодні, серед усіх юридичних професій найбільш цікавою вважається професія адвоката. Це не дивно, бо адвокат доволі часто є для людей, які потрапили в біду, останньою надією. Для молоді ця професія надзвичайно приваблива тим, що вона дає можливість отримати унікальний досвід, який неможливо отримати на роботі в офісі: адвокату доводиться постійно спілкуватися з людьми, знайомитися з обставинами їх життя та розв'язувати найзаплутаніші справи. При цьому юридична професія дає можливість ефективно працювати, вдосконалюючи суспільне життя. В Україні склались такі обставини, що більшість людей не знають навіть своїх прав і свобод прописаних в конституції. Це і призвело до того, що професія адвоката стала дуже важливою. Проте стати адвокатом в Україні нелегко, адже кандидату потрібно, окрім юридичної освіти, зібрати всі необхідні документи, пройти іспит і стажування, а найголовнішим це отримати свідоцтво. (Парахіна Н. В. Стратегії розвитку адвокатури/ Н. В. Парахіна, Максименко, Панасенко., 2011. С. 390.)

Проте в багатьох країнах підхід до цього питання різний. В одних країнах стати адвокатом легше, ним навіть може стати людина, яка за фахом не є правознавцем, а в інших - важко.

У США для того, щоб стати адвокатом, потрібно скласти спеціальний іспит організації адвокатів того штату, в якому він бажає займатись адвокатською практикою. Цей іспит триває протягом чотирьох днів. Першого дня проводиться тест з етики. Другий – тест на знання законів, що діють на всій території США. Протягом решти днів перевіряється знання законодавства, що діє на території того штату, де збирається практикувати кандидат. Щодо Франції, то після проходження курсу навчання складається випускний іспит, після якого в разі успіху видається сертифікат. Іспит досить жорсткий – складається з усної та письмової частин. Письмова частина перевіряє навички складання юридичних документів. Щодо усної частини, то у ній перевіряється знання різних галузей права, відбувається усна співбесіда іноземною мовою, тією, яку вибрав кандидат, а також співбесіда із членами екзаменаційної комісії про виконання індивідуальної програми. (Нищенко І. І. Сучасна адвокатура / Ірина Ігорівна Нищенко. – Харків, 2012. С. 241.)